

Reflektioner efter seminarium 30 juli samt påföljande möten med fårägare m.fl.

Odd Nygård/Riina Noodapera

2013 08 05

Hushållnings
sällskapet

Kunskap för Gotlands framtid

Anteckningar från möten i samband med Studiedag projekt Ursprungsmärkning Gutefår och Gutekorn tisdagen den 30 juli 2013

Antecknade Riina Noodapera/Projektledare Hushållningssällskapet

Seminariedagen ingår i projekt "Ursprungscertifiering av Gutefår och Gutekorn" och finansieras av medel från Landsbygdsprogrammet.

Seminariedagen bestod av två delar, dels en utflykt till Lilla Karlsö för att bekanta sig med de betingelser som Gutefåren levt under från tidernas begynnelse samt fältvandring i kulturspannmålsförsök på kvällen.

Utfärd till Lilla Karlsö

Deltog: Riina Noodapera, Hushållningssällskapet/projektledare, Odd och Karin Nygård, /Odd Nygård fristående forskare engagerad i projektet, Sten Rosvall, föreningen Gutekorn/styrgruppen projektet, Tina Fernlund, bagare i Burgsvik, Hans Larsson och Eva Tronarp/Hans Larsson SLU Alnarp, ansvarig försöken i kulturspannmål, Elisabet Gellerstedt, lammägare, Lärbro, Anna Törnfeldt, ordförande Gotlands Fåravelsförening, Birgitta och Erik Kallings, gutefårägare, Erik Rudstedt, gutefårägare, Mårten, Björn och Anncatrin Hjernqvist, ägare av flocken Lillön/Björn Hjernqvist styrgruppen projektet.

Vid framkomst möttes vi av Familjen Hjernquist och fika vankades med info om fåren på Lilla Karlsö samt förhållningsorder inom reservatet. När blott ett litet antal gutefår på några få besättningar runt om på Gotland återstod, samlade Svenska Naturskyddsföreningen ihop en besättning för att kunna bevara stammen. När föreningen köpt Lilla Karlsö beslutades att denna rest skulle få en fristad på ön. Den 25 maj 1954 skeppades de första gutefåren (också kallade "åilambi", ö-får, eller "hånlambi", hornfår) ut till ön. Besättningen utgjordes då av en bagge, 23 tackor och 27 lamm. Nu uppgår fårstammen på ön till cirka 130 tackor, 25 baggar och 150-250 lamm. Lilla Karlsö betraktas i dag som rasen gutefårets "hemort". Ett viktigt skäl till att skydda gutefåret är att anlag, som avlats bort i modern fårskötsel, men

som kan visa sig värdefulla i framtiden, på detta sätt bevaras i en levande genbank. Gutefåren är mycket härdiga, och kan gå ute året runt. I dag betar de på Lilla Karlsö från den 1 april till oktober/november då de tas hem. Januari till mars finns de hos ägaren inne på Gotland och har tillgång till ladugård.

Odd Nygård m familj hade tillbringat dagen, kvällen och natten på Lillön och diskuterat idéer om kringaktiviteter som kan göras för att promota och höja värdet och uppmärksamheten för Gutefåret på Gotland.

Frågan diskuterades vidare i en mindre grupp efter lunch, hur man skulle kunna gå vidare. Telefonkontakt togs också med Katarina Amér/projektets styrgrupp, som inte kunde delta i studiedagen.

Diskuteras hur gå vidare med att bilda förening som tar arbetet vidare med certifieringen av Gutefåret. Mötet ansåg att eftersom projektet ägs av Hushållningssällskapet och finansieras med allmänna medel, vore det bra om HS kunde stå för en inbjudan till föreningsbildande där styrgruppen för projektet finns som grund och som kan vara stommen i en interimsstyrelse.

Diskuterades kriterierna för att kvalificera sig för certifieringen. Vi har en liten stam av Gutefår på ön. För att öka värdet på köttet behövs både bevarande av rasen och bevarande av miljön de betar på/vistas i. Meningen är att Gutefårets naturliga betesmarker skall återtas. Gutefåret har en gång funnits på hela ön. Det gäller att inkludera istället för exkludera. Rasen utgörs av mångfald. Dessa frågor skall dock diskuteras vidare när kriterierna för certifieringen processas.

Föreslogs att under Gotlands Skördefestival 7-8 september på Lövsta se till att det finns jämförande smakprover på Gutefårkött och annat just för att känna skillnad i SMAK.

Hur gå vidare? Processa anteckningar och de framkomna funderingarna i styrgruppen med tillägg av dem som deltog i diskussionsmötet fysiskt eller på telefon. (Elisabet Gellerstedt, Birgitta och Erik Kallings, Katarina Amér, Anna Törnfeldt, Björn Hjernquist, Odd Nygård med kopior till Mats Pettersson, Sten Rosvall)

Del II

Fältvandring i Kulturspannmål, Lövsta och Vallstena

Deltagare i Fältvandring: Hans Larsson, Eva Tronarp, Riina Nodapera, Sten Rosvall, Birgitta och Erik Kallings, Curt Niklasson, Ebbe Andersson, Anders Lekander, Tina Fernlund, Odd och Karin Nygård, Björn och Anncatrin Hjernquist

Efter en kort genomgång av försöken och betingelserna för dessa åkte vi ut på Lövstas ägor för att se på de vårsådda försöken. Hans Larsson berättar om de olika sorterna och hur de kan vara intressanta framöver. Det finns tex en Vårråg som skulle kunna lämpa sig för odling på Gotland, på lättjord, en naken havre och även naket 2- rads eller 6-radskorn att ätas som ris. Kallas även för Nordens Ris!

Gotlandskornet kan ha framtiden för sig som maltkorn, om vi lyckas intressera bryggeriet för det, likaså att blanda med någon av våra vetesorter till veteöl, som kan vara mycket välsmakande. Hans berättar att den lokalanpassade förädlingen är mycket viktig för att få fram just lokalanpassade sorter. Det arbetet upphörde redan på 1970-talet men är av största vikt att återupptas igen. Dessa försök av höstsådda och vårsådda sorter som nu pågår finansieras av EKOFORSK och utförs av Hans Larson SLU Alnarp och Bo Pettersson

försöksledare vid Hushållningssällskapet Gotland. I samlad tropp beger vi oss vidare mot Vallstena och de höstsådda försöken som ligger vid Ebbe Andersson, Alvena.

Aftonen avslutades med gemensamt fika och prat om hur vi går vidare med Gutekorn-arbetet avseende certifieringen. Diskuterades vilka namn vi ska använda resp. inte vid en ansökan. Det är bra om Ardre-sorterna kan få namn där Ardre finns med. På etiketterna kan sedan de olika odlarna och gårdarna omnämnas där de odlats, precis som nu.

Hans Larsson har ansökan för Borstvete Gotland och Ölandsvetet till Slow Food, som han skickar över till Odd, för återanvändning i detta projekt.

Odd Nygård, hade en krav-lista även på Gutekorn-föreningen där det bland annat behövs fler representanter för hela kedjan från jord till bord dvs fler bagare i föreningen.

Namn såsom Gutekorn Vit Emmer Ardre, Gutekorn Svart Emmer Ardre, alt annan ordning på namnen mm diskuterades. Hans Larsson föreslog att Gutekornföreningen skall/bör ansöka hos SJV (Jordbruksverket) om att registrera våra sorter i utsädesbanken för att kunna sälja utsäde. Än så länge är enkorn och emmer undantagna utsädeslagstiftningen, men det kan ändras snabbt. Den fysiska beskrivningen av sorterna/spannmålen finns så även en stor del av storytelling som gjorts i samband med artikeln till Från Gutabygd som utkommer till årsskiftet.

Några sammanfattande reflektioner efter Gotlandsbesöket.

Gutefår

Intresset för att bilda en förening som står bakom ansökan är i dagsläget i det närmaste obefintligt. Föreningen skulle i dag inte ha någon annan uppgift än att vara referensgrupp vid utformningen av ansökan och då ansvara för beslut om de betydelsefulla avgränsningar som måste skrivas in i ansökan. (Ingen egen ekonomisk aktivitet.)

Att bilda förening måste därför skjutas på framtiden till dess att det finns en ansökan. Förhoppningsvis är intresset då större bland fårägarna.

För att det skall vara möjligt skriva ansökan måste det emellertid finnas en **referensgrupp** som svarar för den sakinformation och de avgränsningar som skrivs in i ansökan. Lämpligen består den gruppen av en representant vardera från de båda avelsföreningarna t.ex. Katarina Amér och Björn Hjernquist, som i sin tur processar materialet internt i respektive förening/bland Gutefårägare på Gotland.

Det skulle därmed inte behöva kallas till flera stormöten med fårägare förrän ansökan skall slutbearbetas. Den fortsatta arbetsprocessen kan därmed bli mer resultatinkriktad.

Arbetet med ansökan skulle därmed kunna bedrivas på följande sätt.

- Odd Nygård upprättar ett ramdokument till ansökan. (Det föreligger en missuppfattning om att det endast skulle vara frågan om att fylla i en blankett. Så är inte fallet. Det finns visserligen ett formulär för ansökan men detta upprättas först

när Livsmedelsverket har godkänt ansökan och den skall skickas till EU för vidare behandling.)

- Referenspersonerna svarar för att fylla i den specifika information som gäller gutefåren. Beskrivning av rasegenskaper och betesförhållanden. Beskrivning av köttets egenskaper mm. dvs. sådant som endast uppfödarna har kännedom om.
- Då behöver inte Odd ägna tid åt att leta information som sådant som redan är väl känt inom de båda avelsföreningarna och kan i stället ägna tid åt att bearbeta det material som referenspersonerna skriver in ramdokumentet.
- När dokumentet innehåller samtliga uppgifter som kan anses behövas i en komplett ansökan kallas till informationsmöte bland gutefårägare. Projektet bjuder in till mötet.
- Dokumentet "remissbehandlas" av intresserade gutefårägare på Gotland
- Slutversion av dokumentet upprättas och dialogen med Livsmedelsverket inleds.

Gutekorn:

Arbetet med att få några sädeslag upptagna i Slow Food måste fortsätta parallellt med att arbetet med ursprungscertifieringen fortsätter. Det är trots allt ett "lotteri" och det går inte att garantera att sädeslagen blir certifierade. Ju fler möjligheter som hålls öppna och bearbetas desto bättre.

Man bör också ta fasta på Hans Larssons förslag om att registrera utsädesodlingar/odlare.

Arbetet med ursprungscertifiering.

Det vore bra att inte blanda samman namnen på föreningen Gutekorn och namnet på den certifierade produkten. Om det certifierade namnet blir Gutekorn kan detta namn inte användas i andra sammanhang än som märkning på de certifierade produkterna. Spannmålssorter som inte ingår i ansökan får inte kallas Gutekorn.

Därför vore det bra att ta fasta på förslaget att kalla de sädeslag som ingår i ansökan för t.ex. Ardre spelt, Ardre etc. Ansökan skulle då omfatta **Ardrekorn** som sammanhållande namn med angivande av sädeslag. Föreningen Gutekorns verksamhet i dag och i framtiden skulle därmed inte begränsas av ansökan.

Föreningen Gutekorn står bakom ansökan om certifiering. Föreningens stadgar kan däremot inte gälla för ansökan. Det går heller inte att ställa krav på att odlare som i övrigt uppfyller kraven i certifieringsansökan skall vara medlemmar i föreningen Gutekorn.

Odd Nygård föreslår att vi även här tillämpar samma arbetssätt som i fallet med gutefåren

- Odd Nygård upprättar ett ramdokument som fylls i av personer från föreningen Gutekorn. Utgångspunkt för ramdokumentet kan lämpligen vara de Slow Food ansökningar som Hans Larsson sammanställt. Antalet sädeslag utökas i certifieringsansökan. (Certifieringsansökan kan också ligga till grund för en utökad ansökan om registrering i Slow Food om det arbetet fortsätter.)
- Odd Nygård bearbetar uppgifterna i ramdokumentet

- När dokumentet är i stort sett färdigifyllt remissbehandlas dokumentet av föreningen innan det slutliga dokumentet upprättas och dialogen med Livsmedelsverket inleds.

Bearbetade anteckningar från seminariedagen samt de översända reflektionerna från Odd Nygård har sammanställts till denna sammanfattning och arbetsbeskrivning för nästa steg i projektet av Riina Noodapera, Hushållningssällskapet Gotland.